

Muhammed Abdulhalim Abdullah'ın *Min Eclî Veledi Adlı Romanında Sevginin Tutsaklığı ve Birey Olma Sorunsalı*

The Captivity Of The Love And The Problematic Of Being An Individual In Muhammad Abd al-Halim Abd Allah's Novel Titled Min Ajli Waledî

ÖZET

İkinci dönem roman yazarları arasında sayılan Abdulhalim Abdullah (1913-1970), Mısır toplum yapısını, siyasi ve ekonomik şartların doğurduğu sorunsallar çerçevesinde eleştirmekten ziyade bireye odaklanmış, hikâye ve romanlarında “insanlık durumları” adını verdiği duygusal formları ön plana çıkarmıştır. Yazarın edebî yaşamını romantik ve gerçekçi başlıklar altında değerlendirenler olsa da *Kıssatun lem Tetim* (1972) romanı dışında diğer eserlerinde sevgi, intikam, aldatma gibi duygusal formları değişik biçimlerde sunduğu ve bunu yaparken kadın karakterleri olumsuz rollerde betimlediği görülür. Yazar, 1957 yılında kaleme aldığı *Min Eclî Veledi* (Oğlum İçin) adlı eserde de bu çizgisini devam ettirmiş, karı-koca arasındaki güçlü zayıf rollerini anne-oğul arasında modelleyerek tahakküm ve bağlılık konusuna işaret etmiştir. Tahakkümle güçlenen aciziyet daha çok bağlanmaya neden olmuş, kabul görmek için birey olma hakkından feragatle sonuçlanan hikâyeye rağmen romanda, sevginin bireyi besleyen en güçlü kanal olduğu örneklendirilmiştir. Bu çalışmada roman söz konusu çıkarımlara işaret eden pasajlar çerçevesinde ele alınacak ve Abdulhalim Abdullah'ın bireyin tekâmülünde yüklediği misyona işaret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Abdulhalim Abdullah, Roman, Birey, Romantizm.

ABSTRACT

Abd al-Halim Abd Allah (1913-1970), who is considered among the novelists of the second period, focused on the individual rather than criticizing the Egyptian social structure within the framework of the problematics caused by the political and economic conditions, and emphasized the emotional forms he called 'human situations' in his stories and novels. Although there are those who categorize the author's literary life under the romantic and realistic headings, it is seen that in his other works, except for the novel 'Kıssatun lem Tetim' (1972), he presents emotional forms such as love, revenge and deception in different combinations, and in doing so, he depicts female characters in negative roles. In "Min Ajli Waledî" (For My Son), written in 1957, the author continued this line and pointed to the issue of domination and dependence by modeling the strong and weak roles between husband and wife between mother and son. The helplessness strengthened by domination leads to more attachment, and despite the story that ends with the renunciation of the right to be an individual in order to be accepted, the novel exemplifies that love is the most powerful channel that nourishes the individual. The novel will be analyzed within the framework of the passages that point to these inferences and the mission of Abd al-Halim Abd Allah in the individual's evolution will be pointed out.

Keywords: Abd al-Halim Abd Allah, Novel, Individual, Romanticism

GİRİŞ

Mısrıda çeviri eserler yoluyla ilk örnekleri görülen roman sanatı deneme mahiyetindeki ilk ürünlerden sonra, Mısır insanı ve Mısır sorunsalını anlatan eserlerle toplumun hem inşası hem de betimlemesine girişmiştir. İlk Mısır romanı kabul edilen Muhammed Hüseyin Heykel'in *Zeyneb* (1914) adlı eserinden itibaren Batılılaşmanın geleneksel yapıda doğurduğu farkındalık, genel anlamda ülkenin bağımsızlığı, özelde bireyin bağımsızlığı konusunu sorunsallaştırmıştır. 19. yüzyıldan itibaren ülkenin kaderi haline gelen ekonomik ve siyasi sıkıntıların yarattığı gergin süreçte, köy kökenli subayların yükselmesini engelleyen kanunu protesto etmek amacıyla ayaklanan Urâbî Paşa (1841-1911) ve arkadaşlarının direnişi bir iç isyana dönüşmüş² ve Osmanlı Devleti'ne destek olmak amacıyla ülke topraklarına giren İngiltere'nin 1956 yılına kadar süren işgali, Mısır bağımsızlık hareketinin odak noktasını oluşturmuştur.³

Asiye Çelenlioğlu¹

How to Cite This Article

Çelenlioğlu, A. (2023).
"Muhammed Abdulhalim
Abdullah'ın Min Eclî Veledi Adlı
Romanında Sevginin Tutsaklığı ve
Birey Olma Sorunsalı"
International Social Sciences
Studies Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:9, Issue:115; pp:8327-
8333. DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/sss.716>
81

Arrival: 12 June 2023

Published: 30 September 2023

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

¹ Dö. Dr. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3197-592

² Hilal Görgün, "Urâbî Paşa", *DİA*, C: 42, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, s. 167-169.

³ Hilal Görgün, "Mısır: Fransız İşgali ve Sonrası", *DİA*, C: 29, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2004, s. 570.

Mısır'ın 1798 yılında Napolyon işgaliyle başlayan Batılılaşma süreci⁴ ülkeyi Fransız istilasından kurtaran Mehmet Ali Paşa'nın liderliğinde devam etmiş, ondan sonra gelen valilerin tutumuna göre hızlanıp yavaşlarken değişim kaçınılmaz bir süreç olmuştur. Modern tarzda eğitim veren okullar, yurt dışına giden öğrenci heyetleri, tercüme heyetinin kurulması, yeni çıkmaya başlayan gazete ve dergiler modern yaşamı adım adım tüm hayata dayatırken merkezde bireyin özgürlüğü fikri, kadın konusu başta olmak üzere zihnin ve bedeninin özgürlüğü noktasında temellenmiştir.⁵

Mısır'ın özgürlüğü bireyin özgürlüğüyle beraber seyredirken bundan nasibini en fazla alan kadın olmuş Sa'd Zağlul'un (1859-1927) liderliğinde başlayan 1919 Devrimi'nde (Cleveland 2008:219-220) sokağa dökülen halk arasında yer alan kadınlar kendi haklarını talep etme konusunda cesaret kazanmıştır. Sa'd Zağlul ve bir grup arkadaşının başlattığı harekete istinaden VEFD adıyla siyasi hayata başlayan partinin kadın kollarını oluşturan Huda Şârâvî'nin 1924 yılında Roma'da gerçekleşen uluslararası bir feminist konferanstan dönerken Sîza Nabrâvî ve Nebeviye Mûsâ ile birlikte peçesini çıkartarak denize atması Mısır'da kadın hareketinin simgesi olmuş bu konuda en büyük destek İslâmî literatüre atıfla Lütfi Seyyid ve Kasım Emin'den gelmiştir (Berâzî 2016:11-28).

İlk dönem Mısır romanlarında Abdulkâdir el-Mâzinî *İbrâhim el-Kâtib*'te (1931) norm ve gelenekleri eleştirirken, Mahmûd Tâhir Lâşin *Havvâ bilâ Âdem* (1933) adlı romanda kadının eğitimi konusunu ele almış, Hüseyin Heykel *Zeyneb*'te isteği dışında evlendirilen kadınları sorunsallaştırmıştır. Tâhâ Hüseyin'in *Şeceratu'l-Bûs* (1944) adlı eserinde çok eşliliği, *Du'â'u'l-Keravân'da* (1934) kadının birey olma serüvenini konu edindiği unutulmamalıdır.⁶ Eleştirel romantizm ya da analitik gerçekçi bir üslupla kaleme alınan bu romanlarda "kadının hak ve özgürlüğü" Tâhâ Hüseyin'in eserleri dışında erkeğin konfor alanı ve aileye dönük menfaati ekseninde şekillenmiştir (Bora 2010:51-66). Batılılaşmanın kadın üzerindeki tesirini kaleme alan Tevfik el-Hakîm'in *Ribâtu'l-Mukaddes* (1944) romanıyla Mahmûd Teymûr'un *Selvâ fî Mehebbi'r-Rih* (1944) adlı eseri yine bu alanda zikredilmesi gerekenler arasındadır. Çoğu, edebi hayatına hikâye yazmakla başlayan ve birinci dönem roman yazarları arasında zikredilen bu isimlerin başlattığı toplumsal yapıyı sorunsallaştırma ve beraberinde yapılandırma işlemi ikinci dönem roman yazarlarıyla devam etmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın meydana geldiği 1940'lı yıllara kadar Mısır'da roman sanatına bireyin özgürlüğü genel başlığında kadın sorunsalı damga vururken, özellikle edebiyata gerçekçiliğin hâkim olduğu bu tarihten sonra ülke bağımsızlığını kaleme alan ve toplumsal iyiye odaklanan romanların sayısında artış görülür. Bunun en büyük örneklerini Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin genel olarak çiftçi sorunlarını işlediği *el-Ard* (1954), 1936 Devrimi'ni konu edinen *eş-Şevâri'u'l-Hâlfîyye* (1958), II. Dünya Savaşı yıllarındaki ekonomik sıkıntılarla toplumsal yozlaşmayı ele aldığı *Kulûb Hâliye* (1956) ve 1952 Devrim'ini kutsayan *el-Fellâh* romanlarıyla Necîb Mahfûz'un modernite ve ekonomik sıkıntılarla toplumsal yapıya etkisini sorunsallaştırdığı *el-Kâhîratu'l-Cedîde* (1945), *Zukâku'l-Midak* (1947) ve üçleme adıyla meşhur *Beyne'l-Kasreyn* (1956) *Kasru's-Şevk* (1957) ve *es-Sükkeriyye* (1957) adlı romanları oluşturmaktadır. Doktor olarak görev yaparken şahit olduğu aksaklıklar başta olmak üzere toplumsal yapıdaki olumsuzlukları eleştiren bir başka yazar Yûsûf İdris'tir. Bu üç ismin belli bir ideoloji ekseninde toplumsal yapıyı ele aldıkları ve bireysel konulardan uzak durdukları görülür. Eserlerine gerçekçiliğin hâkim olduğu bu yazarlar toplumu tiplendirerek betimlemişler ve ortak iyiyi hedeflemişlerdir. Ancak yine ikinci dönem roman yazarları arasında sayılan Abdulhalîm Abdullah'ın⁷ yukarıda adı geçen isimlerin tersine eserlerini romantik anlayışla kaleme aldığı, bireyin duygusal renk tonlarını hikâyeleştirmenin ötesinde siyasi ya da toplumsal bir değişim hedeflemediği görülmektedir.

⁴ Matbaa, kimya laboratuvarları, gazete, Mısır Bilim Akademisi, tiyatro salonu, kütüphane, kumaş fabrikası, kâğıt yapım atölyesi, nakış resim ve fotoğraf atölyesi, divan adı verilen idari birimler, tabu sicil sistemi, sağlık üniteleri bu sürecin ürünleridir. Bkz. Mehmet Yalar, *Arap Edebiyatına Giriş*, Bursa, Emin Yayınları, 2009 s. 55.

⁵ "Başımdaki şapkayı çıkarıp denize fırlatmak bütün saçlarımı aya ve rüzgâra savurmak için dayanılmaz bir arzu duyuyorum, dedi Leyla. İbrahim iştiaak dolu bir sesle cevap verdi: "Yap öyleyse." Leyla endişe içinde sustu, içinden geldiği gibi davranamazdı. "Arzularına boyun eğmeye utanyorsun." dedi İbrahim ve devam etti: "Utancın yanında olduğum ve ne yaptığımı göreceğim için değil, tek başına olsan da kendini bırakıp arzularına boyun eğmeye cesaret edemezdin. Bütün benliğimle hayatın bir parçası olduğumu bilsen de benim ve bütün diğerlerinin yaptığı gibi hayatın doğasına, ölümsüz yasası ve nihai kararlarına (norm ve gelenekler) direnmenin sana sefalet ve acı getireceğine inanmayı tercih ediyorsun. Gündü ve isteklerinden neden utanç duyarsın? Bunları neden gizleyesin? Bastırılmış duygular daha fazla güçlenir, tatmin edilmiş arzular neşe ve zevk verirken yoksunluk acıyla sonuçlanır. (...) İnsanlarla arzuları arasına kimsenin girmeyeceği bir çağ hayal ediyorum. Herkesin başkasına zararı dokunmayan özgürlüğü deneyimlediği, cesurca hayatın tadını çıkardığı bir çağ." Bkz. Abdulkadir el-Mâzinî, *İbrâhim el-Kâtib*, Kahire, Hindâvî li't-Ta'lim ve's-Sekâfe, 2011, s. 192-193.

⁶ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı*, Ankara, Hece Yayınları, 2015.

⁷ Muhammed Abdulhalîm Muhammed 1913 yılında Mısır köylerinden biri olan Kefr Bülin'de doğmuş ve ilk öğrenimini burada tamamlamıştır. Kahire'de ilk okulu bitirdikten sonra girdiği Dâru'l-Ulûm sınavını kazanarak eğitimin burada devam etmiştir. Maddi imkansızlıklar nedeniyle ev tutamadığı için akrabalarının yanında kalan yazar gurbet olarak adlandırdığı bu yaşamı özellikle *Lâkita* adlı romanına zemin hazırlamıştır. 1937 yılında Dâru'l-Ulûm'dan mezun olan yazarın daha öğrenciyken 1933 yılında bir hikâyesi yayınlanmıştır. Mezun olduktan sonra Arap Dil Kurumu'nda çalışmaya başlayan Abdulhalîm Abdullah çok sayıda roman ve hikâye kaleme almıştır. Pek çoğu beyaz perdeye aktarılmış ve Batı dillerine tercüme edilmiştir. 1970 yılında evine dönmek için bindiği araçta şoförle tartışırken geçirdiği kalp krizi sonucu 57 yaşında vefat etmiştir. Hayatı hakkında bilgi için bkz. Yûsuf Hasen Nevfel, *Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*, Riyâd, 'İmâdetü's-Şüûni'l-Mektebât, 1981; Muhammed Hasaneyn Kaşyût, *Dirâsa Edebiyye 'an A'mâl Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah*, Kâhire, el-Hey'etü'l-'Âmmetü's-Sekâfiyye, 2000, s. 49-79.

MUHAMMED ABDULHALİM ABDULLAH'IN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Mısır'da roman sanatının ayak sesleri olarak anılan Menfâlûti'nin çeviri ve telif hikâyelerini topladığı *el-Abarât* (Gözyaşları, 1915) adlı eserini Tefvik el-Hâkim "okuyucuda göz yaşını bırakmadığı" şeklinde tenkit ederken (el-Hâkim 2008:10) Necîb Mahfûz, Abdulhalîm Abdullah'ı "Yeni Menfâlûti" olarak isimlendirmiştir (Nevfel 1966:60). Söz konusu dönemde revaçta olan gerçekçiliğe atıfla tek bir edebî ekol dayatmasına karşı çıkan Abdulhalîm Abdullah⁸ toplumun ihtiyaçlarıyla yazarın isteğine göre değişen tercihin makul görülmesini istemiş, yazarın öncelikli vazifesinin hem öğretmek hem de mutlu etmek olduğunu söylemiştir (Abdullah 1970:31). Bu iki özellikten biri diğerine tercih edilecek bir durum olmayıp ona göre eserde bir arada bulunmalıdır.

"Eğlence ve öğreticilik eserde bir arada bulunmalıdır. Sanatçının eserinde sadece eğlendirici bir üslup kullanması katlanılır bir şey olsa da eseri, salt eğitici bir üslupla yani vaiz edasıyla kaleme alması kabul edilir bir durum değildir. İdeolojik bir tavır takınmasına ise hiç girmiyorum. Sanatçının görevinin ne olduğu anlaşılacağına göre eserinde hangi tür sevgiyi işlemesi gerektiğine gelirse, önemli olan şey; sevginin türü değil rengidir ki bu insanlık durumudur. (...) "İnsanlık durumu" yazarın kendisinin "ah" dediği şeye en basit şekilde herkesin "ah" diyeceğini bilmesidir." (Abdullah 1970:31)

Yukarıdaki cümleler Abdulhalîm Abdullah'ın yazı felsefesini ortaya koyduğu gibi Mahfûz'un onun için yaptığı "Yeni Menfâlûti" benzetmesini de açıklamaktadır. Her ne kadar Abdulhalîm Abdullah için romantik evreden sonra *Min Ecli Veledî* (1957) ve *Ğusnu'z-Zeytûn* (1955) adlı romanları başta olmak üzere gerçekçi üslûpla yazdığı bir dönem olduğu söylene de bu eserlerin bireyin kişisel tekamülü ya da duygu durumlarını anlatan eserler olup toplumsal yapıya dönük bir içeriğe sahip olmadığı görülmektedir.

Yukarıda zikredilen iki eserden ilki olan *Ğusnu'z-Zeytûn*'da yazar Tolstoy'un ölümsüz eseri *Anna Karenina*'dan etkilenip aldatan kadının hazin sonu ve kıskanç erkek tutumlarını ele alırken, çalışmanın da konusu olan *Min Ecli Veledî* adlı eserde sevgi sorunsalını "bağlı olmak- birey olmak" ana fikrinde sorunsallaştırmıştır. Eserlerinde ideolojik bakış açısından uzak durması da bu fikrin bir kanıtıdır. Zira toplumsal eleştiri açık ya da kapalı siyasi bir tutum içermektedir.

"Hikâyeci kalemini bir ideoloji uğruna oynattığında kendini zor duruma düşürür. Çünkü mezhepçilik her sıradan insanın girebileceği kadar geniş, büyük sanatçılar içinse girerken bazı özelliklerini yitirecek kadar dardır." (Abdullah 1970:79)

Arap coğrafyasında 1967 yılında yaşanan Filistin-İsrail Savaşı gibi bir takım siyasi gelişmelerden etkilenerek 60'lı yıllardan sonra kaleme aldığı *el- Cennetu'l-Azrâ* (1963) *Li'z- Zemen Bakiyye* (1968) ve *Kıssatun lem Tetim* (1970) adlı eserleri gerçekçi romanlar olarak kabul edilebilir.

Romanlarındaki karakterler konusuna gelince o hikâye yazarlarının anlatıda kendi yaşam tecrübelerine dayandığını düşünürken roman yazarları bilimsel bir inşa ve hayal gücüyle kahramanlar yaratarak evrensel duyguları hikâyeleştirmişlerdir:

"Kişisel deneyim ve gözlem hikâye yazarının zaman zaman müracaat edip, sabit özellikleri, net detayları olan insan örneklerini bulup çıkarttığı iki hazinedir. (...) Hikayeci bir karakter yaratmak istediğinde bu mahzene girmeden yapamaz çünkü başkasının acısını betimlemek isteyen önce kendi acısından başlamalıdır. (...) Roman yazarıyla karakterleri arasındaki ilişkisi ise belirgin olduğu kadar derindir. Belirgin ilişki yazarın eserlerindeki karakterlerle kendi hayatı kıyaslandığında ortaya çıkan benzerlik ya da aynı mizaç durumudur. Ancak roman yazarı ve karakterleri arasında görünenden daha derin bir ilişki de vardır ki bu, çaba ve kabiliyet gerektiren bir yeniden inşadır. Bu çaba romancıyı deneyimlerine dayanarak değil de araştırmacı bir insan olarak kendi hayatı ve tecrübeleriyle tamamlanmayan bir karakter yaratmaya götürür. (...) Yoksa Shakespeare'in bu kadar garipliğin içinde işi nedir? Aynı şey Dumas ve Agatha Christie gibi macera ve polisiye roman yazarı içinde geçerlidir." (Abdullah 1970:51-52)

Yukarıda ifade edilenlerden hareketle Abdulhalîm Abdullah'ın yaşamı eserleriyle karşılaştırıldığında duygusal motiflerle şekillenen bu eserlerin tecrübelerinden ziyade yaptığı okumalar ve etkilendiği yazarların sonucu ortaya çıktığı görülür. Tolstoy'un *Anna Karenina*'sı ona *Ğusnu'z-Zeytûn* için ilham olurken, yazın hayatında azık edindiği insanlık renklerinden biri olan sevgi üzerine yaptığı etütler *Min Ecli Veledî* adlı romanı yazmaya sevk etmiştir. Zira yazarın annesiyle kurduğu ilişkiye bakıldığında ((Abdullah 1970:155-157) bu düşüncenin haklılığı ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunlara rağmen ona göre yazarı eserinden bağımsız düşünmek de mümkün değildir:

⁸ Abdulhalîm Abdullah'ın eser verdiği dönemde edebiyata gerçekçiliğin hâkim olduğu ve onun bu dayatmaya karşı çıktığı unutulmamalıdır.

“Hikâyecinin kişisel ruh halini bedene, bu ruh hali ve eğilimiyle ürettiği eserini ise gölgesine benzetmek mümkündür. Ruh hâlini şekillendiren ise sosyal çevre, fiziki yapı, sevgi dostluk gibi etrafını kuşatan şeylerdir.” (Abdullah 1970:46)

Abdulhalim Abdullah’ın çocukken şahit olduğu aldatma hadisesine romanlarında sıklıkla yer vermesinin bir nedeni de bu olsa gerektir. Bütün bunlardan sonra söylenecek son şey söz konusu dönemde kalem oynatan pek çok yazarın tersine onun romanlarında kendi yaşamıyla örtüşen açık bağlantılardan ziyade daha derin izlerin peşine düşmek gerekmektedir.

MİN ECLİ VELEDİ

Yazar 1957 yılında kaleme aldığı esere ironi maksadıyla *Min Ecli Velidî (Oğlum İçin)* adını koymuş olmalıdır ki isim ile içerik arasındaki ilişki doğru zemine oturabilsin. Psikoloji ilminin etüt alanına giren “sevgi” olgusu bugüne kadar çokça tartışılmış, aile başta olmak üzere toplumun her kesiminde sağlıklı bir ilişkinin nasıl kurulması gerektiği konuşulmuştur. Edebiyatın toplumsal yapıyı sorunsallaştırarak ona ayna tuttuğu göz önüne alındığında, Abdulhalim Abdullah gibi eylemsel olgular yerine “aşk, nefret, aldatma ve intikam” gibi soyut kavramları hikâyeleştiren yazarlar bu olguyu yaşamdaki versiyonlarıyla yorumlamışlardır.

Genel olarak romanlarını duygusal formlarla kaleme alan, bunu yaparken söz konusu dönemde revaç bulan bakış açılarını bilinçli ya da bilinçsiz eserlerine yansıtan Abdulhalim Abdullah bahsi geçen romanda “tahakküm ve birey olma” sorunsalını hikâyeleştirirken, kadına yönelik olumsuz bakış açısını da tekrarlamıştır. Modern Türk edebiyatında Reşat Nuri, Rus edebiyatında Tolstoy’un romanlarında görülen kadın düşmanlığı yazarın iffetsiz ve şirret kadın karakterlerden oluşan pek çok eserinde görülmektedir:

“Annem babamın yanından sanki trene yetişecekmiş gibi hızla çıktı. Babam ona bir şey oldu sanmıştı. Uzaktan takip ettiğinde başka bir odada, elbisesi bacaklarından sıyrılmış, başı açık bir halde, çıplak zemine iki dizi üzerine çökmüş, boğazı bağırmaktan gözleri ağlamaktan kurumuş bir vaziyette gördü. Kocasını yüzünden oğlu Fuad’a bir zarar vermemesi için Allah’a yalvarıyordu.

- Ben bir kadını ve zavallunun biriyim Ya Rabbi! Zavallı bir kadın!

Babam yanına gidip onu ayağa kaldırdı. Acıyla karışık öfke, kuvvetle karışık zayıflıkla; “Hanım sen kafirin tekisin... Allah sadece salih kullarına mı yardım eder sanıyorsun? Kalk yerden, topla saçını başını! Eğer isyankâr da olsa bir kul defalarca onun kapısını çalarsa mutlaka açar.” dedi ve ekledi: “Asilerin zilleti kadınların ağlamasından daha iyidir!” (Abdullah 1990:15)

Eserlerinde sarhoş ya da ilgisiz erkeklerin eşleri mağdur rollerinden kısa sürede sıyrılarak suçlu duruma düşmüş, pek çok hikâyede tekrarlanan bu durum kavuşamayan aşıklar, küçük yaşta evin sorumluluğunu alan çocuklar, fakirlik ve hastalık gibi olaylarla servis edilmiştir. *Min Ecli Velidî* adlı hikâyede sürekli içen bir adamın karısı rolüyle karşımıza çıkan anne babanın ölümünden sonra otoriter tavrıyla oğluna zulmederken annenin rızasını kazanmak için kendi hayatından vaz geçen oğul romanın ana karakterini oluşturmaktadır.

Hikâye çocukları doğumdan kısa bir süre sonra ölen karı kocanın her doğumdan sonra yaşadıkları ölüm korkusuyla başlar. Sağlık bakanlığında doğum kayıt memuru olarak çalışan baba oğlu Fuad’ın doğumundan sonra işlediği günahlar yüzünden Allah’ın oğlunu elinden almaması için içkiyi bıraksa da üç yıl sonra ikinci çocuk Bedriye’nin doğumu bu endişeyi unutturmuş, üçüncü çocuğu Nefise’nin dünyaya gelmesi ise konunun tamamen kapanmasına neden olmuştur. Buraya kadar hikâye sevgiyi hak etmek için ödenmesi gereken bedeli ilahi bir varlık ekseninde kurgularken babanın ölümüyle Fuad annesinin sevgisini kazanmak için bedel ödemek durumunda kalmıştır.

Kocasıyla ilişkisinde hırçın tutumu eşinin ihmalkâr tavırlarının gölgesinde kalırken onun ölümünden sonra ortaya çıkan otoriter tavrı en çok Fuad’a zarar vermiş 18 yaşında evi geçindirmek için omuzlarına binen sorumluluk gençliğini yaşamasına engel olmuştur:

“-Küçük yaşta baba yerini aldın... İkisi evlenme çağında üç kızın var... Sözümlü kestim ve; “Bundan mutluyum ben anneciğim.” dedim.

- Eminin fakat alın terinle karnımızı doyurmadan önce sana şunu hatırlatmak isterim; sen dünyaya açılan gözümüzsün, eğer sana bir şey olursa karanlıkta kalırız, tamam mı?

Telaşla “Bu sözlere ne hacet var sen annem değil misin?” dedim.

- Elbette annemim, bunda hiçbir şüphe yok... Fakat babanın ölümünden sonra sensiz yaşayamayacağımı hissediyorum. (...) Sözümlü dinle ve sabırlı ol. Durumu iyi anlamalısın, kafilenin kılavuzu sensin ve hata şansın yok. Eğer yolunu kaybedersen hepimiz telef oluruz.” (Abdullah 1990:55)

Memur olmak ve evlenip çocukluğa kavuşmak hayali kuran Fuad annesinin kardeşlerini evlendirip kendisini hacca gönderdikten sonra yaşamına yön verme izni karşısında bir *“sarhoşun yolunu kaybetme korkusuna benzer bir endişe”* duyduğunu söyleyecektir. (Abdullah 1990:50)

Evi geçindirmek için okulu bırakarak Sağlık Bakanlığı’nda işe başladığında tren bileti dışında günde bir defa içebileceği çay ya da gazoz parası ayırdıktan sonra geri kalanı annesine veren Fuad, sinemaya gitmek istediğinde birkaç günlük içecekten feragat edeceği gibi bilet ücretinin yarısını da annesinden almak durumundadır. İş arkadaşlarının yaşadığı maceraları deneyimlemek şöyle dursun, harcamalarını dikkatle düzenlemek zorundayken hâlâ annesinin sevgisini kazanamadığına şaşırır: *“Babam çay dâhil istediğini içip sinema dâhil istediği her yere giderken annem onun rızasını kazanmaya çalışırdı fakat ben, elimdeki her şeyi ona verdiğim halde hâlâ rızasını almayı bekliyorum. Babamla aramızdaki farkı bulmaya çalıştım ama bulamadım. Sonunda onun gibi davranmaya karar verdim. Bir sonraki ay başında parayı anneme elli kuruş eksik teslim ettim. Birkaç kez saydıktan sonra iğneleyici bir tebessümle “Terfi mi aldın?” diye sordu. Latife etmek ya da en azından bunu denemek isterdim ama cesaret edemeyecek kadar zayıftım.”* (Abdullah 1990:57)

“Bu evi terk edemem!/? Annem beni seviyor, avuçlarının dokunuşunda bile bunu hissediyorum fakat meyve bahçesiymişim gibi etrafıma duvar örmeye devam ediyor. Mesaiye kalmam dışında eve gecikmem yasak. Döndüğümde kızlar uyumuş olur. Birlikte yemek yer, geç vakte kadar otururuz. Gerçekten annem tezatlarla dolu ilginç bir insan. Şefkati, uğruna ölmeyi sertliği, intiharı düşündürür. Her türlü ölümler.” (Abdullah 1990:60)

Anne şefkatini kazanmak için birey olmaktan vazgeçme ya da anne şefkatini elde edemediği için hayata veda etme sadece anne- çocuk ilişkisi temelinde değil genel olarak ikili ilişkilerde sevgi olgusunun değerlendirilmesi için önemli bir örnektir.

İkinci dönem roman yazarları arasında sayılan Abdulhalim Abdullah, bu dönemde toplumsal hayatı sosyal ve siyasi zeminde somut olgular üzerinden sorunsallaştıran yazarların tersine, soyut olguları ele almış, ilişkileri sorgulama ya da betimlemede oldukça iyi örnekler vermiştir. Onun romanlarında Doğulu toplumlarda olması beklenen ata erkil yapı Batı kaynaklı örneklerin tesiriyle zavallı erkek, kötü kadın rolleriyle farklılaşmış özgürlüğünü kadına tutsak etmiş erkek karakterler o günkü yapıya tamamen uymasa da bu olguların fark edilmesine kaynaklık etmiştir.

Romanda Fuad annesinin öfkesini dizginleyip sevgisine layık olmak için kendini feda ederken yaşlılarının tersine hayatına meşru ya da gayri meşru yollarla bir kadının girmemesi de dikkat çekicidir. Başlarda Fatma Hanım’ın kızı Zeyneb’e yakınlık duyan Fuad’ın hislerini fark eden anne buna engel olmak için Fatma Hanım’la münasebetini kesmiş annesinden gizli gerçekleşen birkaç buluşmadan sonra Fuad, Zeyneb’ten uzaklaşmıştır. Fuad’ın kadın erkek ilişkisinde sadece anne-oğul modellemesine şahit olması karşı cinsle gelişen bir yakınlaşmada deneyimleyeceği duygulara da engeldir. Zeyneb ona bir defasında babalarından miras kalan zorluklardan şikâyet ettiğinde Fuad’ın hissettikleri oldukça manidardır: *“İlk kez onun ağzından mağlup bir kadın ifadesi duymuş, ilk kez içimde güçlü bir erkek coşkusu uyanmıştı. Gururla ona “Öyle söyleme. Baban ölse de dünya da hâlâ erkekler var.” dedim. O başını öne eğerken ben annemi hatırlamış, evdeki aciz hâlimi düşünüp coşkumu frenlemiştim.”* (Abdullah 1990:117)

Bölünmüş kişiliklerin birey olamama hâlini temsil eden bu cümle bir deri gibi insan üzerine yapışan aile rollerinin tüm yaşam boyunca bireyi nasıl takip ettiğine de güzel bir örnektir. Meşru zeminde yaşamak istediği bir ilişki annesinin tasarrufuyla son bulurken gayri meşru zeminde tecrübe etmek istediği bir girişimde olumsuz sonuçlanmış, pavyondan çıkarken geceyi geçirmeye niyetlendiği kadının *“Annene selama söyle.”* (Abdullah 1990:64) cümlesi olayı özetlemeye yetmiştir.

Fuad annesinin çizdiği plan doğrultusunda kardeşleri evlenip sıranın ona gelmesini beklerken büyük kız Bedriye ile küçük kız Semira’nın birbirine ters fitratı küçüğün büyükten önce evlilik yoluna girmesi ile sürekli didişmeye dönüşmüş, yaşamın gittikçe çekilmez hâle geldiği bu evden uzaklaşmak isteyen Fuad annesine karşı gelecek güce sahip olamamıştır: *“Bedenimin de kalbimin de yuları annemdedi.”* (Abdullah 1990:133)

Birlikte sabahladıkları gecelerden birinde annesi Fuad’a: *“Karını görene kadar yaşamak istiyorum. Emin ol evlenmen beni üzmez sadece oğlumun üzerindeki hakkımı alır başkasının hakkını gasp etmeye çalışmam. (...) Yalnız başına ölme fikri ne kadar ürkütücü. Bir kadının sadece benden etkilenme düşüncesi bile yalnız kaldığında ya da rüyalarında annemin kalbini sıkıştırmaya yetiyordu. Ben bir odada kadınla cilveleşirken onun yanına ölümün sokulması.”* (Abdullah 1990:133)

Semira’nın evliliği için yapılan çeyiz masrafı Fuad’ın yükünü arttırırken onun ansızın ölümü işleri daha da karıştırmış anne çareyi büyük kızını aynı damatla evlendirmede bulmuştur. Bundan sonra hikâyeye sürekli doğum yapan Bedriye’nin aile yanına gelerek gelire ortak olması ve Fuad’ın eve yabancılaşması şekline devam etmektedir:

“Bu durum değişmeli. Bu mutlaka olmalı. İçeriye hapsolan sıvının dışarı çıkması için tıpa açılmıyorsa cam kırılmalı... Derin bir nefes aldım ve tam olarak sorunun ne olduğunu bulmaya çalıştım. Sarmaşık ot gibi hayatımızı gittikçe saran trajedinin gerçek nedenini... Tek neden korkuydu. Ben annemden korkuyorum, onun için endişeleniyorum o da benim için aynı duyguları hissediyordu. Bu sebeple birbirimize perçinlenmiş ve bizim dışımızda herkes bundan istifade etmişti. Durumun kimsenin karşı koyamayacağı tek darbeye değişmesi gerekiyordu. Annemin ölümünden başka Bedriye'nin maddi imkânlarımızı sömürmesini engelleyecek bir çare yoktu.” (Abdullah 1990:140-141)

Fuad'ın yaşadığı gerginlik ve yaşamıyla ilgili verdiği nihai karar evde tavırlarına yansiyip annesiyle yaşadığı her tartışmadan sonra pişmanlıkla ondan af dilemesiyle sonuçlanırken (Abdullah 1990:143-147) borç almak niyetiyle tanıştığı dul, iki çocuk annesi kadına karşı hisleri özgürlüğüne zemin hazırlayacaktır.

Abdulhalim Abdullah'ın romanlarının çoğunda ana temayı oluşturan sevgi olgusunun çeşitli boyutlarda değerlendirildiği, kıskançlık ve yoksunluğun hikayelerin akışında yer aldığı söylenmiştir. Söz konusu romanda anne oğul arasında yaşanan bağımlılığı yazar fitri temayülle açıklarken aslında geleneksel mirasa da atıfta bulunmaktadır. Ancak dürtü geleneğe galip gelecektir: “Yoksunluk fikri temayüllerimizi değiştirebilir. Sonra derin bir iç çekip kendime sordum: Peki sevgiden yoksun bir insana ne olur?” (Abdullah 1990:124)

Fuad'ın annesine karşı gelecek gücü kendisinden yaşça büyük bir kadında bulması da manidardır. Onunla tanıştıktan sonra eve geç döndüğü gecelerden birinde Fuad annesine karşı eski duygular beslemediğini fark etmiştir:

“Ateşi biraz yükselmiş, yatağa uzanmıştı. Yüzü solgundu, yanağında bir gamze vardı. Sanki bir şefkat onu ele geçirmişti. Kanepeye oturup ona baktım. Kalbim eskiden olduğu gibi çarpıyordu. Üzülüm, içimdeki sevgiyi canlandırmaya ve onu eskisi gibi sevdiğimden emin olmaya çalıştım. Fakat çabam boşaydı. Bir kez daha üzülüm. Neyi olduğu soruma cevap verirken neden böyle hissettiğimi düşündüm. Sevgiyi ihtiyaçtan ayıramazdık (...)İhtiyaçlar fitrata yakın olduğu kadar örfe uzaktı. Annemin bendeki saltanatı sarsılıyordu. Bu gece Gize'deki bir kadının başka bir şekilde ruhumun acılarını dindireceğini hissetmiştim.” (Abdullah 1990:164)

Kısa bir süre sonra annesi vefat ettiğinde bu kadının kollarında teselli bulurken onun “Aramızda yaşananlar olmasaydı senin annen olurdu.” sözleri Fuad'ın anne otoritesinden güvende olmak için bu kadını sevdiği düşüncesini akla getirmektedir. Fuad onun sevgisiyle birey olmayı deneyimlerken iki çocuk sahibi bu kadın ilişkisini bitirmek istediğinde Fuad hayata yeniden başlamaya hazırdır. Annesiyle kurduğu fitri bağ yine fitri başka bir sevgiyle kırılmıştır. Evini satar ve Kahire'ye taşınır.

227 sayfadan oluşan ve fasih bir üslûpla kaleme alınan bu romanda Abdulhalim Abdullah sevgi duygusunu sorunsallaştırırken okuyucuya değerli ipuçarı vermiştir.

SONUÇ

Modern zamanların güncesi roman toplumsal hayatı her yönüyle sorunsallaştırmış, yazarlar kimi zaman toplumsal iyiye odaklanıp siyasî hayatın gölgesinde şekillenen sorunları hikâyeleştirirken kimi zaman insanlık durumunu merkeze alıp duygusal renkleri eserlerinde işlemişlerdir.

Mısır'da ilk dönem roman sanatına eleştirel romantizm ya da analitik gerçekçilik hâkim olurken ikinci dönem roman yazarlarının gerçekçi üslûpla eserlerini kaleme aldıkları görülür. Ülkenin içinden geçtiği ekonomik ve siyasî şartlar bağımsızlık başta olmak üzere, fakirlik, iltimas, yozlaşma gibi olguları öne çıkarırken yine aynı dönem roman yazarları arasında sayılan Abdulhalim Abdullah'ın uzunca bir süre ideolojik bir yapıdan beslenen bu konulardan uzakta insanlık durumu adını verdiği sevgi, ihtiras, kıskançlık gibi temaları ele aldığı görülür. Onun edebî üslûbu hakkında söylenecek bir diğer husus karakterlerini yaşam tecrübelerinden ziyade yaptığı okumalar ve gözlemler sonucu inşa etmiş olduğudur. Necib Mahfûz'un “Yeni Menfâlûti” olarak adlandırdığı Abdulhalim Abdullah batı edebiyatından yaptığı okumalarla eserlerinde kadın karakterleri olumsuz rollerde betimlemiş, örneğin; *Gusnu'z-Zeytûn* adlı romanı yazarken Tolstoy'un *Anna Karenina* adlı eserinden esinlenmiştir.

Abdulhalim Abdullah 1957 yılında kaleme aldığı *Min Ecli Veleđi (Oğlum İçin)* adlı eserde sevgi duygusunu sorunsallaştırmış, karı-koca arasındaki güçlü zayıf rollerini anne-oğul arasında modelleyerek tahakküm ve bağıllık konusuna işaret etmiştir. Tahakküm acziyetle daha çok bağlanmaya neden olurken, kabul görmek için daha fazla verici olmak birey olma hakkından feragatle sonuçlanmış bütün bunlara rağmen romanda sevginin bireyi besleyen en güçlü kanal olduğu örnekendirilmiştir. Ana kahraman Fuad annesiyle kurduğu ilişkide birey olmayı başaramazken kendinden yaşça büyük bir kadınla yaşadığı birliktelik ona güven duygusu vermiştir. Annenin romanda otoritesini mazur göstermek için oğluna söylediği “Senin için” ifadesi romana ismini verirken yazar ironi ile sevginin tahakküme dönen yüzüne işaret etmiştir.

Kaleme aldığı romanların hemen hemen hepsinde “sevgiyi” değişik versiyonlarıyla servis eden yazar söz konusu dönemde toplumsal olgulara odaklanan yazarların tersine bireyi hedef alarak kişisel tekamülüne katkı sağlamayı hedeflemiş ancak bunu yaparken bazen Batı edebiyatının tesirinde Mısır insanını ihmal ederek duygusal akışa kendini kaptırmıştır.

227 sayfadan oluşan romanda yazarın fasih bir dil kullandığı ve kahraman bakış açısıyla kaleme aldığı romanda yer yer ilahi bakış açısını kullandığı görülür.

KAYNAKÇA

Abdullah, A. (1970). el-Vechu'l-Âhar. Dâru'l-Mısır li't- Tibâ'a, Kahire.

Abdullah, A. (1990). Min Ecli Veleđi. Mektebetu Mısır, Kahire.

Berâzî, H. (2016). “el-Hareketu'n-Nisevitteti'l-Mısriyye: Beyne'l-Mevrûsi's-Segâfiyyi ve'n-Neşâti's-Siyasi”, İnsaniyât, S: 74, s. 11-28.

Bora, A. (2010). “Hatırlananlar ve Unutulanlar: İslam Coğrafyasında Modernleşme ve Kadın Hareketleri”, Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, S: 53, s. 51-66.

Cleveland, L. (2008). Modern Ortadoğu Tarihi. Çev. Mehmet Harmancı, Agora Kitaplığı, İstanbul.

Görgün, H. (2004). “Mısır: Fransız İşgali ve Sonrası”, DİA, C: 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 570.

Görgün, H. (2012). “Urâbî Paşa”, DİA, C: 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 167-169.

el-Hakîm, T. (2008). Sicnu'l-Umr. Dâru's-Şurûk, Kahire.

Kaşyût, M. (2000). Dirâsa Edebiyye 'an A'mâl Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah. el-Hey'etü'l-'Âmmetü's-Sekâfiyye, Kâhire

el-Mâzinî, A. (2011). İbrâhim el-Kâtib. Müessese Hindâvî li't-Ta'lim ve's-Sekâfe, Kahire.

Nevfet, Y. (1966). Fennu'l-Kıssa inde Muhammed Abdulhalîm Abdullah. eş-Şeriketu'l- Mısriyyeti'l-'Âlemiyye li'n-Neşr, Cize.

Nevfel, Y. (1981). Muhammed 'Abdulhalîm 'Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu. 'İmâdetü's-Şüûni'l-Mektebât, Riyâd.

Yalar, M. (2009). Arap Edebiyatına Giriş. Emin Yayınları, Bursa.